

EFTER MENNESKET ■ Sort metalmystik, global dydsetik eller cyborgfeminisme? Tre udgivelser giver hvert sit biopolitiske bud på, hvad vi stiller op med den jord, vi bebor.

Flirten med ragnarok

ASKER HEDEGAARD BOYE

Eugene Thacker: I denne planets støv: Filosofiens horror.
Oversat fra amerikansk af René Jean Jensen. 180 sider. 249,95 kr.
Forlaget Mindspace.

Anders Dunker (red.): Genopdagelsen af Jorden.
Oversat af Rune Holm. 238 sider. 179,95 kr. Forlaget Virkelig.
Donna Haraway: Et cyborgmanifest. Oversat af Ole Lindegård Henriksen. 119 sider. 200 kr. Forlaget Mindspace.

Der findes næppe en generation i verdenshistorien, der ikke har følt, at den har stået i krise til halsen; at nu var det snart ude ikke bare med den enkelte, men med hele banden. Således også i denne tid, hvor vi, måske på sikrere grund end nogensinde tidligere, nemt får overbevist hinanden om, at vi stirrer ud i intetheden.

Så mens insekterne forsvinder, permafrosten tør, korallrevene blegner, og havene dækkes af olie og plastic, mens Amerikas storbyer står i flammer, og vi frivilligt lader os overvåge, mens flygtninge drukner, totalitære ledere strammer deres greb om de største nationer, og en pandemi slår hundredtusinder ihjel, ja, så kan vi jo passende begynde at forestille os en verden uden mennesket.

Det sidste har den amerikanske filosof Eugene Thacker gjort til sin levevej siden gennembruddet med *I denne planets støv* (2011), der efterhånden er blevet et kultfænomen i USA, og som nu omsider er blevet oversat til dansk.

Bogen er præget af det akademiske koketteri, der i disse år har taget i professor Thackers arbejdsplads, The New School for Social Research på Manhattan. For naturligvis har han da pakket sine tanker ind i gulligt madpakkepapir fra skolestikken. Som en anden Thomas Aquinas formulerer forfatteren sit grundspørgsmål (»quæstio«), fremlægger sin antagelse (»articulus«) og inddrager modargumenter (»sed contra«), før han forsøger at nå en middelev eller løsning (»responsio«).

Men værket, der ønsker at være et ikke-filosofisk forsøg på at grunde over en verden-uden-os, er ikke desto mindre interessant og har inspireret både Nic Pizzolattos prisbelønnede tv-serie *True Detective* og tegneserietegneren Warren Ellis'

nyfortolkning af Marvel-superhelten Karnak. Bogens originaltitel, *In the Dust of This Planet*, har prydet designer-T-shirts båret af berømtheder som Jay-Z og Lily Allen.

Gennem analyser af Dantes *Inferno*, Schopenhauers viljesbegreb, musikgenren black metal og horrorlitteraturen kredser Thacker om »den enigmatiske tanke om det ukendte« og udvikler en dæmonologi, eller rettere: en dæmon-ontologi, der peger på en grænse for den menneskelige tanke.

Og hvad betyder det så lige? Tja, vel noget i retning af, at mørket ikke skal findes i mennesket, men snarere omsvøber det som en sort vind (»aura nera«), som det hedder hos Dante. En upersonlig kraft uden for mennesket.

Thacker opregner hurtigt tidligere tiders tilværelsesfortolkninger: Antikkens mytologi (som i dag udgør grundlaget for kulturindustriens fortællinger om helte og skurke), Middelalderens teologi (som siden er blevet til politisk ideologi og religiøs fanatisme) og modernitetens eksistentialisme (som i dagens aftapning mest ligner terapi og selvhjælp).

Fælles for de tre perspektiver er opfattelsen af »verden som centreret om mennesket, som en verden for os som mennesker«.

Men i *I denne planets støv* præsenteres en ny linse, nemlig den kosmologiske, der bygger på det negativt definerede, upersonlige begreb »verden-uden-os«. Dette, at »intet, der viser sig, viser sig fuldstændigt. Og denne rest er måske Planeten«. Man kan næsten høre Thackers fnys: Tænk, at vi, alle denne verdens små subjekter, kan tro, at vi kan få kloden til at spille efter lige vores pibe.

I sin flirt med ragnarok på tankens natteside, »den mørke fattelige afgrund«, nærmer Thacker sig gladeligt en affortryllende, »kosmisk pessimisme«. Thacker bruger den biologiske kendsgerning, at der i menneskets egen krop findes flere bakterier end menneskeceller, til at foreslå, at vi anerkender, at det menneskelige ikke er væsentligst, end ikke dybt i os selv.

SÅ ER TILTROEN TIL DET HUMANE større i Anders Dunkers antologi *Genopdagelsen af Jorden*. Her kan subjekter heldigvis fortsat handle, for, som redaktøren skriver i sit veloplagede forord, har Jorden »ingen anden måde at løse sine problemer på end menneskenes små hoveder«.

Den norske litterat mander os om, at vi i det 20. og 21.

århundrede har fået en ny forståelse af den jord, vi bebor. Den har fået en alder og er blevet kortlagt geografisk og mikrobiologisk. Samtidig er vi blevet klar over, at vi efter Holocæn, en 11.000-årig periode, nu er indtrådt i Antropocæn, tidsalderen hvor mennesket fungerer som den primære geologiske kraft.

Vores inddragelse af landområder, udledning af kulstof og ophobning af affald har fået forskere til at tale om den sjette masseuddøen (den femte fandt sted for 65 millioner år siden). Derfor har Dunker opsøgt ti af tidens vigtigste tænkere for at få deres bud på, hvordan vi redder os ud af den aktuelle, selvskabte miljøkrise.

Det gør vi ved at formulere et stærkt, globalt ansvarsbegreb samt at se teknologien ikke kun som en løsning, men også som en del af problemet (filosofferne Clive Hamilton og Bernard Stiegler); ved at integrere dyr og planter i vores bysamfund (den tyske miljølitterat Ursula Heise); og ved at indlejre vores små, daglige gøremål i et »millionårsperspektiv« (Dipesh Chakrabarty).

Genopdagelsen af Jorden er båret af en optimisme. Det er Dunker og hans samtalepartners håb, at det nuværende kriseberedskab fører »en ny årvågenhed« med sig. Mennesket har det som bekendt med at vikle sig ind i dystre problemer, men også en »enestående evne til at foregribe fremtiden«.

For at det skal lykkes, har vi imidlertid brug for en ny, miljøbaseret forståelse af Aristoteles' dyder. Mennesket må modnes eller – med en betegnelse af franskmanden Edgar Morin, den væsentligste økofilosof, som *ikke* er med i Dunkers bog – slet og ret »økologiseres«.

Gamle skel mellem videnskab og politik, mellem det personlige og det planetære »giver ikke længere mening«, mener Dunker. Vi må blive i stand til at strække vores tanke – og dermed hensyn – til fremtidige generationer og ikke-menneskelige væsener. Miljøudfordringen bør være »vort fremmeste forsæt og mest centrale kollektive projekt«.

ET STED MELLEEM Thackers metafysiske nihilisme og Dunkers konstruktive optimisme finder vi Donna Haraway, biologen, filosofen og feministen, hvis ikoniske kampskrift *Et cyborgmanifest* nu kan læses på dansk. Essayet blev udgivet i 1985, genoptrykt i en revideret udgave i bogen *Simians*,

Cyborgs and Women (1991) og på ny forædlet i 2016 – og er som sådan selv lidt af en postmoderne proces.

Også her må gamle kategorier falde. Ifølge Haraway er verden præget af »dominansens informatik«, en netværksorganisering formet af naturvidenskaben og teknologien, der gør op med vores sædvanlige grænsedragninger: natur/kultur, dyr/maskine, offentlig/privat, virkelighed/fiktion, krop/ånd. Haraway har et godt blik for, hvordan den teknologiske miniaturisering og mobilisering – alt skal kunne være i lommen – handler om en ny, immateriel magt af signaler.

Men i stedet for at begræde de posthumane tider, der truer ikke bare menneskene, men også deres planet, introduceres cyborgeren, en kybernetisk organisme, der unddrager sig race, køn, seksualitet og klasse, og som vil rejse sig mod den nye, usynlige, utryksskabende magt.

Haraway beskriver sin cyborg som »det illegitime afkom af militarismen og den patriarkalske kapitalisme, stats-socialismen ej at forglemme«. Cyborgeren er både retorisk strategi, politisk metode og filosofisk rambuk, men den er også konkret virkelighed. Tænk blot på pacemakeren, lykkepilleren, de populære dna-testsæt eller internettets trolde og bots.

Den flydende figur bruges til at afvise ethvert tilløb til udviskning af flerstemmigheden. Haraways tænkning er anti-essentialistisk, og hun deler tørre tæsk ud til både kapitalismen, marxismen og feminismen. Den politiske kamp handler om på samme tid at anlægge to modsatrettede perspektiver på dette posthumane væsen: på den ene side som domineret (af patriarkatet og teknologien) og på den anden side som myndighed i egen ret.

Haraway viser, hvordan »uhyret« fra Antikken (kentauren, amazonen) til i dag (hermafroditten) er blevet brugt til at afmærke samfundets grænser, men – mener forfatteren – kun ved at gøre op med denne frygt for det uhyrlige kan vi etablere moderne identitet, eller rettere affinitet. Ingen er nogensinde kun det ene, men også altid det andet og højst sandsynligt også tredje og fjerde.

Ironien vil, at det tilsyneladende er op til dette polyfoniske cyborgmenneske, et disharmonisk stykke unatur, at opretholde den organiske balance og redde naturen rundt om os. Hun har travlt.

SYSTEMATISK GALS KAB ■ Amanda Svenssons prisbelønnede roman er en begavet kinesisk æske fyldt med videnskab, filosofi og konspirationer, kærlighed og familiemystik.

Meningen med livet kan godt være en hummer

SIRI RANVA HJELM JACOBSEN

Amanda Svensson: Et system så storslået at det blænder. Oversat fra svensk efter »Ett system så magnifikt att det bländar« af Mich Vraa. 555 sider. 299 kr. Modtryk.

Da trillingerne Sebastian, Clara og Mathilda blev født, endte det nær i ulykke. En af de nyfødte fik hjertestop, og i kaosset, der fulgte, glemte forældrene rent at få rede på hvem. Et barn blev fjernet fra stuen »med raket fart«, og samme barn kom levende tilbage. Det er i hvert fald den historie, trillingerne har fået fortalt.

26 år senere er deres far forsvundet, og deres mor har fundet Jesus. Desuden er Sebastians kæreste død, og den tragiske begivenhed har blotet afgrundsdybe revner i familiens fundament. Ved udgangspunktet for Amanda Svenssons *Et system så storslået at det blænder* flygter de tre søskende fra den knuste kernefamilie og Skåne i hver sin retning.

Sebastian, en deprimeret hjerneforsker, har fået job på »et af verdens førende forskningscentre inden for alt det, der sker mellem synapser og syrener«. Et mildest talt suspekt sted. Her bliver han rodet ind i en affære med forskningsobjektet Laura, en gift kvinde, der har mistet dybdesansen, og for hvem verden derfor er flad som en pandekage. Sebastian får tildelt ansvaret for en meget moralsk abe, og han bliver også sat til at udspionere sin gale og geniale kollega Travis. Hun forsker i cikader og er besat af at komme til bunds i en storstilet videnskabelig konspiration.

Slagfærdige Mathilda har bosat sig i Berlin med kæresten Billy og hans datter Siri. Mens Sebastian drager til London, indvilliger hun i at tilbringe sommeren ved havet i Västerbotten. Det går temmelig skidt, for Mathilda er synæstetiker, og farven blå gør hende dårlig. I det svenske sommerland hjemses hun desuden af en ny farve. Problemet med den er bare, at den ikke findes i virkeligheden.

I kontrast til Sebastians melankoli og Mathildas handlekraft står Claras frygtsomhed. Hun er bange for alt og især for klimakataklysmen. Derfor flygter hun til Påskeøen, hvor en lille flok pessimister afventer civilisationens undergang under ledelse af den karismatiske klimablogger Jordan. Clara vil helst bare gemme sig for livet, men hendes plan forpures af et livligt nyt bekendtskab. Til Påskeøen ankommer nemlig også den fallerede eksbarnestjerne Elif, direkte fra det vilde Hollywood-liv, på rejse for at møde sin nemesis, skuespillerinden Dakota Fanning. Hun er lige så ublu, som Clara er hæmmet, og deres venskab bliver en udfordring på godt og ondt.

Disse tre spor væves i Amanda Svenssons *Et system så storslået at det blænder* uforudsigeligt sammen til en generøs maxifortælling om livets mest fundamentale spørgsmål. Hvad er familie? Hvornår er man et menneske? Og hvad er i det hele taget meningen – med det hele?

AMANDA SVENSSON ER født i 1987. Hun blev shortlistet til sin første litteraturpris som 17-årig og modtog i 2019 både P.O. Enquist-prisen og

Svenska Dagbladets Litteraturpris for *Et system så storslået at det blænder*. Romanen, som er forfatterens fjerde, tog fem år at skrive, og den tid virker godt givet ud.

For Svenssons system favner bredt og gnistrer af interesse for alt, hvad det rummer, hvilket ikke er så lidt. Historien bugter sig ud i hjerneforskningens sære kringelkroge, dykker ned i klimaforandringerne, slår smut ind i kunsten og har i det hele taget al den dybde, farvestyrke og detaljerighed, der hører en vaskeægte, klassisk dannet roman-roman til.

Det billedstærke sprog glider smidigt mellem dur og mol i Mich Vraas gode oversættelse; snart rørende, snart virkelig morsomt. Hvor det står allerstærkest, er det begge dele på en gang. Som når den selvmordstruede anorektiker Elif trods alt altid har sagt nej til »hårde stoffer og pilates«. Eller når morgenen gryr over Påskeøen efter den nat, der mod forventning ikke blev menneskets sidste, og håbets bebuder hverken er en due eller en engel, men simpelthen en hummer.

Et system så storslået at det blænder er en gal roman, og det skal forstås helt bogstaveligt. Handlingen drives frem efter det galskabens princip, at alt tænkeligt er muligt. Og uden at ville afsløre for meget vil jeg sige, at stort set alt tænkeligt også sker. Om man som læser vil se det som en svagheit eller en styrke, er et smagsspørgsmål. Personligt faldt jeg pladask for Svenssons narrative maksimalisme og for det fintmaskede net af hints og referencer, der peger frem mod løsningen af den centrale familiegåde. Romanens konstruktion af snuble- og ledetråde, omveje og ofte absurd morsomme åbenbaringer er gedigent godt skruet sammen. Jeg overgav mig – også til slutningens Hollywood-schwung. For der er noget befriende over en roman, der tør handle kritisk om selve fundamentet for fælles virkelighed og samtidig helt lavpraktisk påstå, at meningen med livet – *oh well*: For nogle er det kernefamilien. For andre er det Dakota Fanning.

Sommerferielæsningen er fundet: Amanda Svenssons nye bog er lige så vanvittig, som den er velskrevet, lige så lærd, som den er legende. Foto: PR